

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 3087/99

בפני:

כבוד הנשיא א' ברק
כבוד השופט מ' חשין
כבוד השופט י' זמיר

העותרת:

התנועה למען איכות השלטון בישראל

נגד

המשיבים:

1. היועץ המשפטי לממשלה
2. הרב עובדיה יוסף
3. הרב דוד יוסף
4. הרב מנחם פרוש
5. אביגדור ליברמן

עתירה למתן צו על תנאי וצו ביניים

תאריך הישיבה:

י"ז בשבט התש"ס (24.01.00)

בשם העותרת:

עו"ד אליעד שרגא; עו"ד ברק כלב

בשם המשיב 1:

עו"ד עוזי פוגלמן

פסק-דין

הנשיא א' ברק:

1. ביום 9.2.99 אמר הרב עובדיה יוסף (הוא המשיב מס' 2) בפומבי את הדברים הבאים:

"אלו קוראים את עצמם בית משפט עליון? לא שווים. בבית משפט תחתון צריך לשים אותם. הם, בשבילם ברא את כל הייסורים שבעולם. כל מה שישראל סובלים, רק בשביל הרשעים האלה. ריקים ופוחזים. שיפחה כי תירש גבירתה. מה הם יודעים? ילד שלנו בן 7-8 שנה יודע ללמוד יותר טוב מהם ללמוד תורה".

"אלה שמו אותם בבית משפט עליון. מי בחר בהם, מי עשה אותם שופטים, אלא שר המשפטים, צר ואויב הוא אהב אותם והוא המליץ שצריכים לבוא אצל הנשיא והנשיא שם אותם שופטים. מה, עשו בחירות? מי אמר שהעם רוצה כאלה שופטים רשעים כאלה. כולם

סוררים ומורים. אין להם לא דת ולא דין. כולם בועלי נידות. כולם מחללי שבת. אלה יהיו השופטים שלנו? עבדים משלו בנו."

העותרת פנתה (ביום 16.2.99) ליועץ המשפטי לממשלה (הוא המשיב מס' 1) בדרישה כי יפתח בהליכים פליליים נגד המשיב מס' 2. כן הגישה העותרת (ביום 14.2.99) קובלנה פלילית על לשון הרע כנגד המשיב מס' 2. הקובלנה הפלילית נמחקה על ידי בית המשפט, ואילו הפניה ליועץ המשפטי נענתה (ביום 21.2.99) בשלילה. מכאן העתירה שלפנינו.

2. דבריו של הרב עובדיה יוסף, קשים הם. תוכנם של הדברים פוגע. הוא פוגע במעמדו של הרב עובדיה יוסף עצמו. הוא פוגע באמון ציבור תומכיו בבית המשפט. לא כך מתבטא גדול בתורה ומנהיג פוליטי. לא זהו המסר שדיין לשעבר - המבין והיודע את מורכבותו של התפקיד השיפוטי - צריך להעביר לקהל המתדיינים. לתומנו סברנו כי "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב ח' אותיות ולא הוציא דבר מגונה" (פסחים ג' ע"א). אך הדברים נאמרו, והשאלה הינה אם החלטת היועץ המשפטי לממשלה בדין יסודה. נעבור, איפוא, לבחינתה של החלטה זו.

3. ביסוד עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה מונח העקרון הגדול של חופש הביטוי. השימוש במשפט הפלילי כנגד ביטוי הוא, על כן, מטבע הדברים מצומצם. הוא מוצדק, לדעת היועץ המשפטי לממשלה, כאשר הביטוי כולל בחובו פוטנציאל של אלימות, או כאשר דברי זילות כנגד השופטים - בניגוד להוראת סעיף 255 לחוק העונשין, תשל"ז 1977 - נאמרים כלפי שופט במשפטו של הנאשם עצמו. בסיכום חוות דעתו, על רקע דיון בהשתתפות פרקליטת המדינה וגורמים בכירים במשרד הפנים, כותב היועץ המשפטי לממשלה:

"(1) באתי לכלל מסקנה, כי בסופו של יום השאלה היא לעת הזאת האם המישור המתאים לטיפול בענין הוא הכלי הפלילי, והאם היינו מעמידים לדין אדם אחר בנסיבות כאלה, כמובן בלא קשר למעמד ציבורי.

(2) לכאורה תיתכן סברה שכן הוא, אך ככלל סברו משתתפי הדיון שעל התשובה להיות שלילית, אף כי יש בעמדה זו אולי הצבת רף מסויים של הבחנה, בכל הנוגע לזילות בית משפט, בין זילות כלפי שופט מצד מתדיין בתיק פלוני, לבין דברים "כלליים" על שופטים בסגנון של זילות. במקרה של ספק, כשלנגד עינינו חופש הביטוי וכשהדברים באים על הרקע הספציפי - מקובלת עלי המלצת עמיתי, שבנסיבות הקיימות לא יהא זה נכון לעת הזאת לפתוח בהליך פלילי נגד הרב עובדיה יוסף. כדרך המקובלת במדינת ישראל, יהיו מי שיבקרו החלטה זו של מערכת האכיפה. ואולם, העובדה שהמשתתפים בדיון, שכולם ראו בחומרה ובהסתייגות עמוקה את הדברים, ושבדיונים רבים אחרים יש ביניהם פולמוסים נוקבים, היו נכונים להתאחד סביב דעה זו - מדברת בעדה. המסר הוא כי תבונתם המקובצת של המשתתפים סברה, שגם אם נדחה את הטענה שאין כאן מרכיבי עבירה, הנסיבות מצדיקות שלא להוביל לכיוון הפלילי. ועוד אומר, כי לדידי ההחלטה שלא לחקור לעת

הזאת קשה יותר במישור הערכי מאשר ההחלטה ההפוכה, שכן הדברים הלא צודקים והעולבים והלשון שבה נאמרו כלפי בית המשפט קוממו אותי, ומקוממים גם בשעת כתיבת הדברים - כיהודי, כישראלי וכמשפטן. מכל מקום, ככל הנראה כיום הזה המקרה שבו תכשר הפרישה ולא העשייה.

על מנהיגי הציבור - והרב יוסף בכללם - מוטל לעשות ככל הניתן, שמה שראינו ושמענו לא יישנה".

בדבריו בעל-פה הוסיף מר פוגלמן, בשם היועץ המשפטי לממשלה, כי אין לראות בהחלטת היועץ המשפטי לממשלה, משום הענקת חסינות לכל התבטאות עתידה של המשיב מס' 2. כל הצהרה תיבחן לגופה. לעומתו ציין ב"כ העותרים, כי החלטת היועץ המשפטי פוגעת בעקרון השוויון. בענין זה הוגשה לנו טבלה ובה התבטאויות שונות של אנשים שונים - ובהם המשיבים 3 ו-4 - אשר חלקם נחקרו ואף הועמדו לדין, ואילו חלקם האחר לא נחקרו ולא הועמדו לדין. לדעת ב"כ העותרים, היועץ המשפטי לממשלה נוהג איפה ואיפה, תוך שהוא נותן יחס מועדף למשיב מס' 2.

4. שיקול דעתו של היועץ המשפטי לממשלה בהפעלת המשפט הפלילי הוא רחב. על היועץ המשפטי לאזן, בסוג המקרים שלפנינו, בין אינטרס הציבור לבין חופש הביטוי. איזון זה, מטבע הדברים, יכול להעשות בנקודות שונות. נוצר מתחם של סבירות, אשר רק חריגה קיצונית ממנו מביאה להתערבותו של בית משפט זה. איננו שואלים עצמנו כיצד היינו אנו מחליטים אילו היינו יועצים משפטיים; אנו שואלים עצמנו אם יועץ משפטי סביר רשאי היה לקבל את ההחלטה שנתקבלה. בהעמידנו לנגד עינינו אמות מידה אלו, הננו סבורים כי החלטת היועץ המשפטי לממשלה אינה חורגת ממתחם הסבירות. בחנו את הטבלה שהגיש לנו ב"כ העותרת. נחה דעתנו כי ההחלטות של היועץ המשפטי לממשלה תואמות את המדיניות העקרונית שהעמיד לנגד עיניו - המתמקדת בפוטנציאל האלימות הטמון בדברים או בהקשר האישי שלהם בגדרו של משפט, בהתחשב בנסיבות המיוחדות של כל מקרה ומקרה - ואין בהן משום הפליה המחייבת התערבות של בית משפט זה.

העתירה נדחית.

ה נ ש י א

השופט מ' חשין:

שופטי בית-המשפט העליון בישראל - כל חבריי כולם ואני בהם - כולנו "בבית משפט תחתון צריך לשים אותם"; הם "לא שווים"; לא זו בלבד אלא ש"בשבילם ברא את כל הייסורים שבעולם"; וכל ייסורים שישראל סובלים "רק בשביל הרשעים האלה"; "ריקים ופוחזים" הם; "שיפחה כי תירש גבירתה"; "מי בחר בהם, מי עשה אותם שופטים?"; אף אתה אמור: "שר המשפטים, צר ואוייב הוא אהב אותם והוא המליץ שצריכים לבוא אצל הנשיא והנשיא שם אותם שופטים"; "מי אמר שהעם רוצה כאלה שופטים רשעים כאלה?"; "כולם סוררים ומורים"; שופטי בית-המשפט העליון "אין להם לא דת ולא דין"; לא זו בלבד אלא ש"כולם בועלי נידות"; כולם "מחללי שבת"; אלה שופטיך ישראל? "עבדים משלו בנו".

זו מישנתו הברורה והמבוררת של הרב עובדיה יוסף; זו מישנתו וזה סיגנונו של הראשון לציון, רב ראשי לישראל, דיין ונשיא בית הדין הרבני הגדול, מנהיג של תנועה פוליטית גדולה בישראל דהאידינא. לו סבר הרב יוסף כך אך בליבו פנימה - החרשנו, שהרי דברים שבלב אינם דברים ואך ה' יראה ללבב. כך היה גם לו לְאֵט הרב יוסף את דבריו באוזנו של מקורב-לו. אלא שהדברים נאמרו ושודרו בראש חוצות, וכך היו כחץ ששולח ואינו חוזר למקומו. יש לקרוא בדברים שוב ושוב כדי להאמין שאכן נאמרו. נקרא וידענו כי אכן נאמרו. ואם לא תאמין כי לא תיאמן.

אומרים האומרים: זה סיגנונם וזה הלוך דיבורם של חכמים וגדולים. ועוד אומרים האומרים: כך דוברים הדוברים במחוזות אחרים, שלשונם שונה מלשונו. כשאני לעצמי, אתקשה להאמין שזו שפת היומיום באותם מחוזות אחרים, וכי כך ישיחו רבנים וגדולים. ואולם, גם אם זה הסיגנון וגם אם זה הלוך הדיבור, נדחה אותו בקהלנו. "לעולם יספר אדם בלשון נקיה" (פסחים ג' ע"א) - כך לימדונו חז"ל. כך חינו אותי אמי ואבי. בדרכם חונתי את ילדי. וילדי כך מחנכים הם את ילדיהם. בלשון נקיה נספר: מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה נ'אמר. וגם זאת ידענו, שדברי חכמים בנחת נשמעים וכי חיים ומוות ביד הלשון. ראו עוד ההקדמה של הרב עובדיה יוסף לסיפרו שאלות ותשובות יביע אומר (חלק רביעי, מהדורה שניה, ירושלים, תשמ"ו), בעמוד השני, בטור השני.

באומרו דברים שאמר, משול הוא הרב יוסף בעיניי כמי שמחל על כבודו. ואולם רב שמחל על כבודו, כבודו אינו מחול, שכבודו כבודה של תורה הוא.

אם קראתי נכונה את החלטת היועץ המשפטי לממשלה, סבור הוא כי בענייננו-שלנו נעברה - לכאורה - עבירה. אלא שהמשפט הפלילי אינו חזות פני הכל, ונכון יהא אם לא יוחל בהליכים פליליים. בלשוננו - לשון אנשי-המשפט - נאמר, כי היועץ המשפטי החליט שלא לפתוח בהליכים בשוותו נגד עיניו את טובת הכלל, ובסוברו כי אין לו לציבור עניין בתביעה פלילית כי תוגש נגד הרב עובדיה יוסף. קראתי את החלטתו של היועץ המשפטי ודימיתיו כגורס חצץ בשיניו. אכן, דבריו של הרב יוסף לא הקלו עם היועץ המשפטי, אך עילה להתערב בהחלטתו לא נמצאה לי זו הפעם.

ש ו פ ט

השופט י' זמיר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של הנשיא א' ברק.

ניתן היום, א' באדר א' התש"ס (7.2.00).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ה נ ש י א

העתק מתאים למקור
שמריהו כהן - מזכיר ראשי

